

Jiří Musil: Urbanizace v socialistických zemích

Praha, Svoboda 1977, 363 s.

Monografie Jiřího Musila, věnovaná urbanizačním a industrializačním procesům v socialistických zemích, je třetí autorovou rozsáhlejší prací z oblasti sociologie bydlení, města a urbanismu. Na rozdíl od jeho předcházejících dvou publikací — *Sociologie soudobého města* (1967) a *Sociologie bydlení* (1971) — usilujících spíše o shrnutí dostupných a prověřených poznatků z těchto oblastí, je koncipována více teoreticky a je charakteristická výraznějším autorským přístupem k dané problematice.

Kniha je členěna do sedmi sevršeně, precizně a jasně napsaných kapitol. V *první a druhé kapitole autor podává teoretický výklad problematiky urbanizace*. Jednak zde definitorycky vymezuje obsah pojmu (ve vztahu k takovým procesům, jakými jsou například industrializace, modernizace, společenská změna apod.), jednak analyzuje specifika, která vyplývají z odlišnosti společenského řádu pro dynamiku urbanizačního a industrializačního rozvoje a podstatně ovlivňují a formují i jejich sociální dopad. J. Musil definuje urbanizaci jako „změnu prostorových forem organizace společnosti“ (s. 25), která má svoji ekonomickou, demografickou, sídelně urbanistickou, sociální a kulturní stránku. Z hlediska sociálně ekonomického je urbanizace etapou „v procesu dělby práce mezi městem a venkovem (průmyslem a zemědělstvím)“ a je charakterizována „prostorovou koncentrací výrobních a nevýrobních aktivit“ (s. 25). Z demografického hlediska je procesem koncentrace obyvatel do měst, městských regionů a aglomerací, ze sídelně urbanistického hlediska je pak procesem koncentrace a zmnožení funkcí měst v sídelní síti, růstu měst a přeměny venkovských sídel v městská. Ze sociálního a kulturního hlediska (které nás jako sociology nejvíce zajímá) představuje urbanizace „proces změn v chování jednotlivců, změn v hodnotových orientacích, ve způsobu života a v postojích“ (s. 25). Tímto přístupem autor podstatně rozšířil své starší pojetí (z publikace *Sociologie soudobého města*), kde byla urbanizace analyzována především z hlediska demografického a sídelně urbanistického či z aspektu šíření městských forem života.

Vztah urbanizace a industrializace je autorem chápán jako průnik dvou vzájemně na sebe působících řetězců změn odvozujiících se od proměn v oblasti výrobních sil a dělby práce. Jestliže industrializace proměňuje (v intencích daných způsobem výroby a převládajícími vlastnickými vztahy), třídní, odvětvovou a profesionální strukturu i prvky společenské nadstavby v závislosti na zevšeobecnování průmyslové práce a jejích norem, urbanizace zakládá jiný typ změn — spjatých s proměnou prostorového rozložení výroby, nevýrobního sektoru, bytového fondu, infrastruktury i obyvatelstva. J. Musil polemizuje s pojetím pokládajícím urbanizaci pouze za ekologický průmět industrializace nebo za součást industrializace a na příkladech ukazuje, jak důsledky pro ekonomický, sociální a kulturní život v dané zemi či oblasti. Podobně a vychází z těchto materiálů i co do hodnocení cílů restrukturalizace sídelní struktury. jako polská socioložka Barbara Urbaňská analyzuje tři základní typy konvergence či divergence industrializačních a urbanizačních procesů:

1. urbanizační procesy, které probíhají za spoluúčasti faktoru industrializace;
2. urbanizační procesy, jimž předchází industrializace, přičemž je důležité, zda urbanizaci předchází industrializace kapitalistická či socialistická;
3. urbanizační procesy probíhající bez předběžné přípravy industrializací.

V souladu se závěry některých sociologů ze socialistických zemí ukazuje autor, že tam, kde jsou industrializována území silně urbanizovaná, probíhá tento proces s podstatně menšími problémy než tam, kde se industrializace prosazuje na ryze zemědělských územích s malou tradicí urbanizace. V této souvislosti uvádí, že v České socialistické republice jsou na rozdíl od Slovenska procesy socialistické industrializace urbanizací lépe připraveny, což mimo jiné implikuje tezi, že industrializace v ČSR je méně konfliktní než na Slovensku. Tento závěr (byť není přímo formulován) však vyžaduje jisté korekce. Rozbory takzvané sociální problémovosti (kriminality, rozvodovosti apod.) ukazují, že v tradičních oblastech industrializace (Mostecko, severní Čechy, Ostrava, okolí Prahy atd.) je úroveň sociální problémovosti

daleko výraznější než na východním Slovensku (s výjimkou Košic), vyznačujícím se v současné době minimálním stupněm urbanizace a rychlou industrializací. Lze tedy předpokládat, že nejenom stupeň urbanizace a industrializace předcházející dalšímu zprůměrnění, ale i typ industrializace a některé další faktory (autochtonnost obyvatelstva versus zvýšená imigrace apod.) výrazně ovlivňují sociální vyznění industrializačních i urbanizačních procesů.

Pokud jde o relaci *modernizace – industrializace – urbanizace*, autor konstatuje, že pojem modernizace je značně neurčitý a je spojen s odlišným společenským a sociokulturním kontextem, mimo jiné s přeměnou feudálně koloniálních států v moderní průmyslové kapitalistické státy. Přesto, podobně jako řada polských a rumunských sociologů, uznává jeho opodstatnění zejména při popisu těch změn, kdy „určitá skupina obyvatelstva – definovaná regionálně nebo sociálně ekonomicky – asimiluje nové prvky života, o nichž soudí, že jsou lepší a mají vyšší kvalitu než dosavadní“ (s. 53).

Modernizace je chápána jako určitá fáze v procesu akulturace, kdy je již rozhodnuto (a to i na úrovni vědomí lidí) o tom, v jakém směru se bude společenský systém rozvíjet a kde leží sociálně žádoucí vzory života.

Domnívám se, že toto pojetí je zužující a je proto lépe hovořit o akulturačních procesech v průběhu modernizace, definované jako „změny, kdy obce, průmyslové podniky nebo jiné hospodářské a sociální organizace zavádějí v rámci své působnosti prvky, které zlepšují jejich výkon, provoz a jejich fungování“ (s. 53), v souvislosti s rozvolněním rigidních hranic sociální interakce, zvýšením rozsahu regionální i sociální mobility, průnikem nových kulturních obsahů i forem komunikace atd. Uvedené procesy nemusí být nutně doprovázeny ani urbanizací, ani industrializací (jak ukazuje například řada kulturně antropologických výzkumů) a představují tedy analyticky samostatnou dimenzi sociokulturního pohybu v jeho prostorovém rámci. Širší pojetí modernizace současně umožňuje lépe vystihnout i dvojaký charakter přenosu kulturních vzorů v průběhu urbanizace a industrializace, spjatý sice na jedné straně s přijetím podstatných stránek městského způsobu života, na druhé straně však i s doceněním a často s neúměrnou glorifikací (jako v nejrozličnějších formách revivalismu) kvalit života ve venkovském prostředí i hodnot tradiční lidové kultury.

V návaznosti na soudobé sovětské práce (zejména Pivovarov, Choreva a další) autor zdůrazňuje, že „soudobá urbanizace je univerzálním procesem, který probíhá v zemích s rozdílnými společenskými systémy a s různou úrovní ekonomického rozvoje“, jeho konkrétní podoba a formy jsou však „diferencovány ekonomickými, sociálními a politickými podmínkami, ve kterých se rozvíjí“ (s. 29). V knize je velmi dobře vystižen základní rozdíl mezi urbanizací v kapitalistických a socialistických zemích. Jestliže v kapitalismu má urbanizace charakter „živelného socioekonomického procesu“, jenž je především „důsledkem četných lokačních rozhodnutí soukromých hospodářských jednotek, které sledují pouze své vlastní zájmy a nechávají stranou možné negativní důsledky ve sféře sociální, urbanistické a ... ekologické“, v socialistické společnosti má urbanizace (v důsledku celospolečenského vlastnictví výrobních prostředků, plánovacích mechanismů apod.) charakter řízeného procesu. „Urbanizace v socialistických zemích je procesem, který je plánován a řízen, a to tak, aby se dosahovalo i prostřednictvím transformace prostorové struktury společnosti celospolečenských cílů“, především „stíráním rozdílů mezi městem a venkovem, ... mezi jednotlivými regiony“, dále rozvojem společenské výroby a její intenzifikací pomocí racionální koncentrace a vytvářením ekonomicky efektivních vazeb mezi jednotlivými hospodářskými činnostmi a podmínek pro využití a ochranu životního prostředí.

Největší význam přikládá autor odstraňování protikladu mezi městem a venkovem. Funkci urbanizace v tomto procesu vidí na jedné straně v rozvoji celé společnosti „prostřednictvím měst jako uzlů koncentrace činnosti“, na druhé straně pak v „šíření městských civilizačních vymožeností městského způsobu života“. Zdůrazňuje, že v kapitalistické společnosti urbanizace ani zdaleka nepodporuje odstraňování rozdílů mezi městem a venkovem, naopak v mnohém tyto rozdíly stimuluje a vytváří tak další předpoklady pro ekonomické a sociální zaostávání venkova.

V socialistických zemích je urbanizace výrazně spjata s rozvojem vědeckotechnické revoluce, vědy, kultury, vzdělání i moderních forem výroby stále více závislých nejenom na zdrojích surovin a pracovních sil, ale především na toku a přísunu informačních kapacit a na centrech inovací. Těmto požadavkům dnes nejlépe vyhovuje město se svou „koncentrací aktivit, informací, různorodých pracovních příležitostí, s bohatou variabilitou osobností, soustředěním psychologicky pružných osobností, schopných rychleji přijímat inovace ...“ (s. 33).

Tuto tezi autor podrobně dokládá v celé monografii. explicitně však zejména v kapitole šesté a sedmé: Úvahy o optimální velikosti měst, a to jak v socialistických,

tak v kapitalistických zemích, vyústily vždy v závěry o výhodnosti poměrně velkých městských celků (udávané rozpětí se pohybuje mezi 200–500 tisíci obyvateli), přičemž teprve překročením hranice jednoho miliónu obyvatel nevýhody koncentrace průmyslu, institucí i obyvatel vystupují výrazněji do popředí.

Tím, že teze o vytváření „nově integrované soustavy osídlení spočívající na vedoucí roli měst“ (s. 33), je doložena rozбором koncepcí osídlení v jednotlivých socialistických zemích, dostává nový rozměr a hodnotu dobře argumentovaného vědeckého poznatku.

Z ostatních kapitol je ze sociologického hlediska nejzajímavější kapitola třetí (*Ekonomické stránky urbanizace*) a pátá (*Sociální a kulturní stránky urbanizace*), zatímco kapitola čtvrtá (*Demografické a sídelní stránky urbanizace*) je pojednána spíše tradičně, i když shrnuje řadu zajímavých empirických poznatků a důležitých zobecnujících tezí.

Kapitola o *ekonomických stránkách urbanizace* je zajímavá zejména metodologicky, úsilím o propojení poznatků ekonomického a sociologického výzkumu.

Na rozdíl od zjednodušujících koncepcí, pokládajících za rozhodující moment urbanizačního procesu růst továren a pracovních příležitostí v nich, Musil doceneuje význam procesů v zemědělství, zejména pokud jde o růst produktivity práce a uvolňování pracovní síly ze zemědělství v důsledku nových výrobně technologických postupů. Rozvoji zemědělství však přikládá význam jen v prvních fázích industrializace a urbanizace, tedy v evropských zemích v devatenáctém století, v současné době pak v rozvojových zemích. Dostatečně nedoceňuje dnešní význam industrializace zemědělství v těch socialistických státech, v nichž byla dokončena kolektivizace zemědělství. Domnívám se, že rozvoj kooperace v zemědělství a slučování JZD (v našich podmínkách) do větších celků se může stát výrazným impulsem restrukturalizace sídelní sítě a zdrojem intenzivního růstu zejména malých a částečně i středních měst.

V souladu se světovou literaturou (Pivovarov, von Böventer, Duncan a Reisse atd.) uvádí autor terciární sféru jako jeden z hlavních zdrojů růstu měst, působící zejména ve vyspělých socialistických zemích. V českých zemích například ovlivňuje růst terciální sféry urbanizační procesy intenzivněji než na Slovensku, kde je menší tradice industrializace a urbanizace.

Podrobně komentuje ekonomické výhody a nevýhody, které pro jednotlivá ekonomická odvětví vyplývají z lokace do určitého velikostního pásma měst a aglomerací. Tyto pasáže mohou být značným přínosem pro plánovací praxi, a to jak na úrovni územního, tak odvětvového a podnikového plánování.

V páté kapitole, *Sociální a kulturní stránky urbanizace* J. Musil velmi podrobně rozebírá změny v sociální struktuře, funkcích a charakteru rodiny, v životní úrovni, sociální interakci, ve vědomí lidí i způsobu života. Analyticky rozlišuje dvě stránky problému: 1. dopad urbanizace na městské obyvatelstvo a obyvatelstvo mimo město; 2. mechanismy, jimiž si obyvatelstvo osvojuje určité prvky městského způsobu života. Základní rovinnou, v níž zkoumá důsledky urbanizačních procesů, je rovina změn v sociální struktuře obyvatelstva. Urbanizace z tohoto hlediska není „sociálně morfologickým procesem, který by nezávisle působil na vznik a zánik tříd“ (s. 115), ovlivňuje však prostorové rozložení tříd, působí na sblížování různých skupin dělnické třídy, posiluje stírání rozdílů mezi dělnickou třídou a družstevním rolnictvem a do určité míry nezávisle na industrializačních procesech mění strukturu povolání a vede ke vzniku nových profesí (například spjatých s městskou dopravou, údržbou městských technických sítí, byrokracie spojené se správou města apod.). V socialistických zemích urbanizace v podstatě napomáhá třídní sociální homogenizaci společnosti a podporuje procesy individualizace životního způsobu mimo jiné i tím, že zprostředkovává větší množství diferencovaných vzorů života.

Značnou pozornost věnuje autor i změnám v životním způsobu, o nichž pojednává v mnoha ohledech značně netradičně. Vychází globálně z definice životního způsobu obsažené v publikaci *Různoběžky života* (Filipec, Filipcová 1976) a snaží se zmapovat, často za cenu formulace hypotéz jen zprostředkovaně empiricky ověřených, obsah změn, jimiž se do způsobu života promítají urbanizační procesy. Zaměřuje se zejména na změny ve fungování sousedských komunit, rodiny a na komunikační procesy ve městě. Značnou a oprávněnou pozornost věnuje odlišnému chápání a významu času v životě městského obyvatelstva. Na rozboru důležitých empirických materiálů i početné zahraniční literatury ukazuje, jak město tím, že vytvořilo vnější, umělé míry času, změnilo i jeho prožívání, daleko více než v zemědělských společnostech akcentující ohraničenost jeho množství i význam jeho využívání.

Závěrečná kapitola, *Koncepce rozvoje osídlení a urbanizace v socialistických zemích*, imponuje především rozsáhlou datovouází a shrnutím bohatého empirického materiálu. Pokud jde o vývoj osídlení v ČSSR a obou národních republikách, nepřináší publikace žádné překvapivé informace. Opírá se v tomto ohledu o pod-

klady z Výzkumného ústavu výstavby a architektury, Terplánu a slovenského Urbionu a vychází z těchto materiálů i co do hodnocení cílů restrukturalizace sídelní struktury.

Velmi zajímavé jsou informace o vývoji měst a sídelní struktury v SSSR (charakterizované značnou variabilitou ve stupni urbanizace a rychlým tempem výstavby nových měst a urbanizačních procesů), v Polsku, NDR a v balkánských socialistických státech. Na datech národní proveniencí dokládá značné rozdíly ve stupni urbanizace.

Například v NDR žilo ve městech v roce 1970 81,1^{0/0} všech obyvatel, v Maďarsku jen 46,8^{0/0}, v Rumunsku 41,9 a v Jugoslávii pouze 36,8^{0/0}. Odlišnému stupni urbanizace v jednotlivých socialistických zemích odpovídá i diferencovaná strategie rozvoje sídelní sítě. Přesto však existuje řada shodných obecných východisek a cílů, jimiž jsou zejména:

- plánovitý rozvoj všech složek osídlení, racionální a efektivní využívání výrobních sil na celém území státu;
- hledání rovnováhy mezi ekonomickými a sociálními cíli rozvoje společnosti v územním aspektu, hledání optima koncentrace a dekoncentrace osídlení;
- vyrovňování rozdílů mezi jednotlivými oblastmi, nejčastěji cestou rozvoje zaostálých oblastí, a rozdílů mezi městem a venkovem; značnou roli má především zpřístupnění občanské vybavenosti (rozvoj podmínek pro vzdělávání, kulturu a zdravotní péči), vytváření pracovních příležitostí, šíření civilizačních kvalit bydlení do venkovského prostředí atd.;
- urychlování procesu koncentrace venkovského osídlení omezováním rozvoje a počtu nejmenších obcí v izolovaných polohách;
- omezování a zpomalování růstu velkých průmyslových aglomerací a největších (zejména hlavních) měst tak, aby se zamezilo obtížně řešitelným problémům v oblasti dopravy a ekologie i rozvoji sociální patologie;
- zajišťování příznivých kvalit životního prostředí ve všech složkách osídlení, t. j. i v průmyslových aglomeracích a velkých městech.

Tyto cíle se realizují postupně, dlouhodobě a nikoli bez problémů.

* * *

Kniha *Urbanizace v socialistických zemích* je první ucelenou monografií o urbanizačních procesech v naší literatuře a lze říci, že jde o publikaci zdařilou. Usiluje o komplexní přístup k problematice a snaží se zejména o propojení poznatků ze sféry sociologie, ekonomie, urbanismu a demografie. Je založena — jako je to u autorových prací obvyklé — na znalosti rozsáhlé literatury (a to zejména ze socialistických zemí) i na podrobné analýze dostupných empirických údajů. Není prací pouze odbornou; tam, kde je to možné, snaží se nastínit sociotechnické důsledky zjištěných faktů. Je napsána přístupným jazykem a se smyslem pro sociologicky relevantní detail.

Současně otevírá některé problémy, na něž bude třeba se v dalším bádání více zaměřit.

Především jde o sepětí politických aspektů s urbanizačními procesy. Společensko-politický aspekt vystupuje ve vztahu k urbanizaci ve dvojí podobě. Na jedné straně rozvoj měst, a to prakticky od středověku, podstatně stimulovat formování soudobých politických systémů, na druhé straně složitost soudobých měst vyžaduje i komplexní řešení otázek efektivní správy, která je nemyslitelná bez propojení odborného a politického řízení, bez sjednocení politické i společenské aktivity mas a řídicí aktivity společenských organizací a správy města v intencích demokratického centralismu.

Města, a dodejme, že především velká města, v nichž dochází ke kumulaci výrobních, správních, kulturních a vrcholných politických funkcí, sehrála v devatenáctém a dvacátém století výraznou úlohu při formování politického myšlení i politické praxe a podstatně se podílela i na formování politického vědomí dělnické třídy. Z tohoto hlediska lze například těžko docenit význam Paříže, v jejímž prostorovém rámci se v konkrétních třídních bojích zformovaly programy jak buržoazního nacionalismu, liberalismu a buržoazně demokratické ideologie, tak zárodky politické kultury proletariátu (Babeufovy *Spiknutí rovných*, *Pařížská komuna* atd.). Právě tak v našich podmínkách hrál významnou úlohu v krystalizaci třídního vědomí i politické kultury proletariátu a buržoazie jako Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Kladno a velká města severních Čech. Není též bez zajímavosti, že první slovenské dělnické spolky se zformovaly mezi slovenskými dělníky v Budapešti. tedy v národně cizím prostředí, a teprve později se prosazovaly na Slovensku, charakterizovaném v tomto období poměrně nízkou úrovní industrializace, urbanizace i rozvoje kapitalistických výrobních vztahů.

Analýza politických procesů je ze sociologického hlediska velmi důležitá, neboť ukazuje, jak se ve městech radikálně mění charakter zprostředkování mezi jednotlivými třídami a sociálními skupinami, rozbíjí se tradiční polofeudální paternalistické

vazby mezi kapitálem a dělnickou třídou, což se odráží v dosaženém stupni politické i ideologické emancipace dělnické třídy a urychluje proces její přeměny z třídy „o sobě“ v třídu „pro sebe“. Tento aspekt má pochopitelně svoji důležitost i pro rozbor městského způsobu života a krystalizace svěbytných forem mezilidských vztahů v městském a zejména velkoměstském prostředí a to i v soudobých podmínkách. Politický aspekt je tedy neoddělitelně spjat s urbanizačními procesy. Ozřejmuje genezi a průběh urbanizace samé, respektive jejich státních, národních a kulturních specifik.

Druhá stránka problému je spjata se sférou řízení měst a městských aglomerací. Zejména v socialismu, který usiluje o řízení a plánování procesu urbanizace, je tato otázka velmi důležitá a je škoda, že autor jí nevěnoval více pozornosti. Přitom formy řízení a plánování města i specifické instituce, které jsou jejich nositeli, podstatně ovlivňují neformální vazby mezi obyvateli a jsou krystalizačními ohnisky, kolem nichž se soustřeďuje společenská aktivita mas. Úloha takových specifických institucí, jakými jsou například bytová družstva a družstevní samosprávy, občanské výbory a podobně, nebyla zatím v sociologické literatuře v dostatečné míře podrobena rozboru právě z hlediska jejich širších společenských funkcí, které při formování způsobu života obyvatel měst plní. Problém by zasluhoval alespoň stručný rozbor přístupů k plánování (a zejména sociálnímu plánování) měst v jednotlivých socialistických zemích a financování nové výstavby ve městech z hlediska možných sociálních konsekvencí.

Další oblastí, na niž by bylo třeba obrátit pozornost při analýze urbanizačních procesů, je sociálně ekologické hledisko. Městský způsob života je v Musilově podání překvapivě jednotlitý, a to jak z hlediska vnitřní struktury měst, tak z hlediska jejich velikostních skupin. Tato optika však odráží spíše soudobou specifikou československých měst, která přes značné rozdíly bytového fondu, tradice jednotlivých čtvrtí i sociální a demografické složení jednotlivých částí města vykazuje (jak ukazuje příklad Prahy) poměrně homogenní způsob života. Obecně však tato skutečnost neplatí a zejména západní metropole a metropole v rozvojových zemích jsou sociálně geograficky ostře diferencovány. Homogenizační procesy spjaté s urbanizací je proto třeba zkoumat i v rámci měst samých, a to tím spíše, že řadu společenských jevů (mimo jiné i urbanizaci) lze analyzovat i přímo v městském prostředí, jako například proces poměšňování nově připojených částí města, dříve tvořících jeho venkovské zázemí. Ostatně i takové procesy, jako rostoucí imigrace do měst, mají svůj jednoznačný ekologický průmět. V některých západních městech jsou to právě přistěhovalci z venkova, kteří se uchycují na okrajích měst (například v proslulých „favelách“ známých z Brazílie, Rio de Janeiro apod.). To, že v našich podmínkách růst měst nevyvolává podobné projevy v ekologii města, je velkou vymožeností plánovitého řízení urbanizace v socialistických zemích s mnohostrannými sociálními důsledky.

Tyto otázky jsou však spíše námětem pro další zkoumání, a je autorovou zásluhou, že pro jejich řešení vytváří adekvátní teoretické i empirické zázemí. Celkově představuje kniha *Urbanizace v socialistických zemích* značné obohacení naší sociologické literatury. Svou komplexností a úsilím o teoretické uchopení problému přesahuje rámec úzce pojaté sociologie města a urbanismu. Jako kompendium základních poznatků o urbanizačních procesech je přínosná jak pro sociology-specialisty, tak pro prakticky-urbanisty a plánovací orgány. Současně představuje i významný stimul rozvoje zkoumání naší společnosti, způsob života i sociální struktury.

Jiří Linhart

Bytová výstavba a bydlení v územích ČSSR

Praha, MVT ČSR 1977.

Práci *Bytová výstavba a bydlení v územích ČSSR* vydalo v říjnu 1977 Ministerstvo výstavby a techniky ČSR a TERPLAN Praha jako publikaci určenou převážně pro vnitřní potřebu státních orgánů a socialistických organizací.

Kniha je rozdělena do šesti obsahových bloků. První, úvodní část je věnována obecným charakteristikám bytové politiky v socialistickém Československu, jejímu vyústění v 6. pětiletce a perspektivám dalšího vývoje. Současně je zde nastíněna nutnost hlubšího, především z hlediska regionální analýzy detailnějšího výzkumu vývoje bydlení.

Druhá část knihy je věnována bytové výstavbě a reprodukci bytového fondu a představuje takřka polovinu celého rozsahu publikace. Třetí část stručně pojednává o charakteristikách domovního fondu. Je spíše naznačením problematiky, která je potom podrobněji analyzována v další části věnované bytovému fondu. Na kapitulu o bytovém fondu navazuje část věnovaná bydlení v jeho komplexu a závěrečná, do